دەوڵەتی بریتانی و دەسکەوتەکانی بە هاتنی ڤایرۆسی کۆرۆنا ... زاهیر باهیر

بە دۆنیاییەوە قۆناخی کۆرۆنا تێدەپەڕێت و ژیانیش بە جۆرێك لە جۆرەکان دەڕوات. دوای کۆرۆنا ئابووریی بە ماوەیەك دەبوژێتەوە. خەڵکی لە خواردنەوە و کڕینی پۆشاك و گۆشت و چونەدەرەوەی شەوانی هەینی و شەممە و ڕۆژانی یەکشەممە، هەروەها ڕۆژەکانی دیکەی پشوودا، هەقی ئەم ماوەیەش کە لە ماڵەوە دەسبەسەرکراوە، دەکاتەوە. هەموو شوێنێك جمەی دێت زۆر قەرەباڵختر دەبێت لە پێش سەردەمی کۆرۆنا. شۆپەکان و بازاڕ و باڕ و چێشتخانە و کۆفی و چاییخانە و دەلاکخانە و جوانکاریخانە و قومارخانەکان، پارکەکان و سینەما و شانۆکان، هیچیان بەرناکەون لەو لاشەوە نرخی بیتاقەی سەفەر و گەشتکردن و شوێنە گەشتیارەکان لە بەرزبوونەوەدا دەبێت . هەلێکی چاکیش دەداتە دەست خاوەنی ئەو شوێنانەی سەرەوە کە نرخی کەرەسە و پیداویستییەکان، سەربخەن کە هاتنەخوارەیان مەحاڵ دەبێت.

ژیان ئاوا بە ماوەی شەش مانگ ، ساڵێك، زیاتر کەمتر بەڕێدەچێت و خەڵکیش کورد وتەنی وەکو ئەوە وا دەبێت نەبای دیتبێت و نە باران. دوای ئەوە جارێکی دیکە وردە وردە بازاڕ و بازاڕیکردن و کاروباری بینا و ڕێگاو بان و ئەوانی دیکە هەواش دەبێتەوە و بڕی بێتاڵەش بەرزدەبێتەوە و باخەڵی کڕیاریش دادەتەکێتەوە. ئەو کاتەش ڕەنگە سەرمایەداریی بەدووی شتێکی دیکەدا بگەڕێت تاکو جارێکی تر خەڵکی بخاتەوە قاوغەکەی خۆی و ئەوەی بیەوێت بەسەریاندا بیسەپێنێت. ئەمەی کە دەیڵێم هەر گریمان و بۆچوونە کە پێشبینیکردنی ڕوداوەکانی داهاتوو تا ڕادەیەك ئاسان نییە.

بەڵام ئەوەی کە لەئێستادا ئاشکرایە ئەوەیە کە دەوڵەت و سەرمایەداران و کۆمپانیا گەورەکان لەم بارودۆخە، سوودمەند و براوە دەبن. من لێرەدا ئاوا هەستدەکەم کە دەوڵەتی بریتانی لەم کارەساتەی کە بەسەرمان هاتووە ئەم دەسکەوتانەی بەدەستهێناوە یا دواتر بە دەستیدەهێنێت:

• ماشێنی پاگەندەی دەوڵەت لە هەموو کاتێك بەهێزترە و لە هەڵشدایە بەسەرمان تا ڕادەیەکی زۆر توانیوێتی کۆنترۆڵی هەموو کەس بکات. بەردەوام دەسەڵاتداران و سیاسییەکان لە میدیادا پەیتا پەیتا ئەوە دەدەن بە گوێمانا کە هەر هەموومان لە بەرانبەر کۆرۆنادا ” وەکو

یەکین و لە یەك کەشتیداین و کۆرۆنا یەکسانیانە کاریی خۆی دەکات”.
دوای ئەوەش لەبەر ئەوەی کە لە ئێستادا تەواوی هەموو جۆرە کۆبونەوەکان لەسەر ئۆن لاین دەکرێت ، زۆرر بە ئاسانی لە لایەن و پۆلیس و دەزگە سیخوڕییەکانەوە کۆنترۆڵ دەکرێن و هەرکات بیانەوێت ورد و درشتی کۆبونەوەکان دەزانن.

• سیاسەتی دەستبەسەرکردنی خەڵکی لە ماڵەکانیانا و وەستانی جمووجوڵی خەڵکی بەداخستنی بازاڕ و قەدەخەکردنی خەڵکی لەچوونە دەرەوەیان و چوونە سەر کاریان ، بزنسە بچوکەکان و ئەوانەی کە کار بۆ خۆیان دەکەن تێدەشکێنێت. بەمەش دەرفەتێکی باشتر بۆ کۆمپانیا گەورەکان دەڕەخسێنێت. زۆرێك لەمانە مایەپوچی تەواو دەبن ئەوەندە هەژار دەکەون کە ئەگەر پێشتر ژیانێکی مامناوەندیانەیان هەبووبێت ، بەڵام لەمەولا ئەوانیش دێنە ڕیزەوە .

• دەوڵەت لەم کاتەدا هەندێك بڕیاری گرنگی دا کە یەکێکیان دانی لە سەدا 80 ی موچەی کرێکاران و کارمەندانە. بە واتایەکی دیکە لە سەدا 20 ی کرێ و موچەیان بۆ ماوەی 3 مانگ بە فەرمی کەمکراوەتەوە، وەکو ئەوەی کە ئەم کارەساتە ئەوان خولقاندبێتان، هاوکاتیش بۆ ئەوانەی کە کار بۆ خۆیان دەکەن بڕیارێکی دەرکردەوە گەر چی گەلێك ئاڵۆزە، ئەوانیش شتێك پارەیان پێدەدرێت. بەم شێوەیە دەوڵەت هەموو کەسێکی کردە پاشکۆی خۆی و موچەخۆری خۆی.

• ماوەیەکی زۆرە کە دەوڵەت لە هەوڵی ئەوەدایە کە سیستەمی پارەی کاش، واتە کڕین و ڕەدەڵ و بەدەڵکردنی شت بە پارەی نەختینە، لانی کەم کەمبکاتەوە. ئەم کارەش بە حسابی دەوڵەت بۆ لێدان بوو لە ئەوانەی کە بە ڕەش کاردەکەن و مافیا و قاچاچچین و زۆرر شتی تر ، کە دەبێت هەموو شتێك لە ڕێگای حسابی بانقییەوە یاخود بە کارتی بانق مامەڵەی پیوە بکرێت . ئەمەش کارئاسایی بۆ دەوڵەت دەکات گەر بی□و□□ت یاخود دەزگە سیخوڕییەکانی و پۆلیس بخوازن دەتوانن سەرچاوەی پارەکە و ئەو کەسانەشی کە ڕەدەڵ و بەدەڵیان بە پارەکەوە کردووە بدۆزنەوە. لەو بارەدا دەتوانن تەنانەت بزانن کە ت□ چ □□زنامەیەك و چ کتێبێك دەکڕیت و دەیخوێنیتەوە ئابوونە یاخود کۆمەك بەکێ دەکەیت و بە چەندیش کردوتە. لێرەشدا ئەوانەی کە لەسەر شەقامەکان سواڵدەکەن، یاخود ئەوانەی کە کونی تونێلبانەکان و لۆچی دووکانەکان جێگایانە چونکە بێ خانوو بەرەن ، زەرەرمەندی یەکەم دەبن.

ئەم سیستەمە ڕەنگە لەدوای قۆناخی کۆرۆنا بە ئاسانی و بە رەوتینی

جێ بەجێ بکرێت بە ئەوەی حکومەت هەوڵی بۆ بدات. لە ئێستادا ئەوەی کارتی بانقی هەبێت لەترسی لەوەتوشبوونی کۆرۆنا، پارەی کاش بەکارناهێنێت و کارتەکانی، بەکاردەهێنێت.

• تەقدیری هەرزانبەهای دروستکرد بۆ چەپڵەلێدانی خەڵکی وەکو پرسەکی هاوپشتی بۆ کارمەندانی بەشی تەندروستی، کە نە پێنسەك لەسەر چەپڵەلێدەر دەکەوێت و نە پێنسەکیش دەچێتە گیرفانی دکتۆر و نەرس و کارمەندانی بەشی تەندروستییەوە. ئەمە لە کاتێکدا کارمەندان پێویستیان نەك هەر بەهاوکاریی دارایی زیاتر هەیە و دەبێت موچەکانیان بەرزبکرێنەوە کە لە ماوەی 10 ساڵدا بەڕێژەی لە سەدا 1 سەرکەوتووە، بەڵکو پێداویستی خۆپاراستنیشیان لە نەخۆشی کۆرۆنا پێنادرێن.
لە ڕۆژی 5شەمەشەوە ، 09/04 ، لە لایەن هەندێك خەڵکەوە داوایەك بڵاوکراوەتەوە کە جۆرێکە لە باجدانە لەسەر خەڵکی. داوا لە خەڵکی دەکرێت کە خۆ بەخشانە یەکی 5 پاوەند ببەخشن تاکو یارمەتی دەزگەی بەشی تەندروستیمانی پێبدەن، وەکو ئەوەی کە ئەمە لە وڵاتێکی زۆر هەژاردا بژین . کۆکردنەوەی ئەم پارەیەش لە ڕێگای دەزگەیەکی خێرخوازیەوە یاخود چەند دەزگەیەکی خێرخوازییەوە، گوایە دەگەیێنرێتە بەشی تەندروستمیان .

• دوای شکستهێنانی سیاسەتی ئابووریی لیبراڵ و نیو-لیبراڵ و بازاڕی ئازاد ، لە ئێستادا دەوڵەت هەوڵدەدات کە دەستتێوەردان بکات، بە مانایەکی دیکە کۆنترۆڵ یاخود ڕێشمەی ئابووریی بگرێتەوە.
ماوەیەکی زۆرە هەندێك لە سیاسییەکان و ئابووریناسەکان باس لە تئیورەکەی ئابووریناسی ناوداری بریتانی، جۆن کینز، John Keynes دەکەن و بە باشی دەزانن کە لە بواری ئابووریدا دەوڵەت جێ بەجێی بکات. جەوهەری تئیورەکەی ئەم ئابووریناسەش، ئەمەیە : دەبێت دەوڵەت مەسروفاتەکانی زیاتر بکات. چۆن ؟ بە زیادکردنی توانای کڕینی کرێکاران بۆ زیاتر کڕینی کاڵاکان. باشە ئەم یارییە گەڵاوە چۆن کاری خۆی دەکات؟
گومان لەوەدا نییە کە بە چەند هۆکارێک ئەم یارییەش شکستدەهێنێت . من تەنها یەك هۆکاری ئەساسیی دەڵێم کە ئەویش وەکو زۆر شتی تر کە ئابووریناسانی لیبراڵ دەیکەن ئەمەش یارییەکی سیاسیانەیە نە چارەسەریی گرفتە بنەڕەتییەکانی کۆمەڵ . بۆچی؟ جونکە بە دەستەك باخەڵی کرێکاران بەتاڵ دەکات و بە دەستەکەی دیکە پری دەکات.

• لە کاتێکدا بەشێکی زۆری کرێکاران و کارمەندان بەهۆی ئەم

بارودۆخەوە لە ماڵەوە كارەكانيان ئەنجامدەدەن، دواى كۆرۆناش زۆربەيان لەگەڵ ئەم تەرزەى ژيانيانا و لە ڕوى پارەى هاتووچۆ و سەلامەتى ڕێگا و وەخت گەڕانەوە و كەمكردنەوەى مەسرەف لە خۆڕێكخستن و نوێكردنەوەى پۆشاك و ئاگابوون لە منداڵان، گەر هەيان بێت ، ڕادێن . دواتر ئەوە دەبينن ئەمە باشترە بۆيان، لەبەر ئەمەش ڕەنگە ئەمە ببێتە ش□ووازێكى باويى كاركردن و زۆر لەو كرێكارانە نەگەڕێنەوە بۆ كاركردن لە ئۆفيسەكانيانا، هاوكاتيش ئەمەش خاوەنكار سوودى ليدەبينێت كە چۆڵكردنى هەندێك لە ئۆفيسەكانى دەبێت كە لێرەشدا پارەى كرێ و ئاو و كارەبا و غازى بۆ دەگەڕێتەوە. لەمەش گرنگتر بۆ خاوەنكار، دەتوانێت دەستبەردارى هەندێك لە تەكنيكشن و پاسەوانى بيناكە و سكوێرێتى و كرێكارانى صيانە و ..تد ببێت .

خاڵيكى ديكەش ئەوەيە كە لەم هەل و مەرجەدا كرێكاران پەيوەنديان لەگەڵ هاوكاران و خەڵكانى ديكە و تێكەڵاوبوونيان بە خواردنەوەى بيرەى دواى سەر كار و ئاهەنگى ڕۆژى لە دايكبوون و…. زۆرى تر لە ئەمانە لە دەستدەدەن . لەمەش خراپتر كە لە دەستى دەدەن چالاكى و گەرموگوڕى پەيوەندى نقبيانەيانە. لە م بارەشدا كاركردن لە ماڵەوە تا ڕادەيەك خۆى و نقابەكەى زەرەرمەند دەبن ، نقابە و ڕۆڵەكەى لاواز و لاوازتر دەبێت، بە مانا يەكى ديكە خاوەنكار سوودمەند دەبێت.

كارى خراپترى وەكو ئەمە ڕەنگە لە بوارەكانى ديكەدا ڕووبدات . بۆ نموونە لە پێش ئێستادا هەندێك جار كە گرفتى تەندروستيت هەبوو لەبرى ئەوەى دكتۆر بيبينيتا يە بە تەلەفون قسەى لەگەڵتا دەكرد، گەر زۆر پێويست بووايە ئەوە كاتت بۆ دادەنرا كە بچويتا يە بتبينيا يە. لە دواى قۆناخى كۆرۆنا لەوە دەكات كە ئەمە ببێتە سياسەتى بەشى تەندروستيى و ببێتە كارێكى رەوتين ئيتر دكتۆر تۆ نابينێت گەر زۆر زۆر پيويستى كرد ئەو كاتە كاتت بۆ دەكات تاكو بيبينيت . بى گومان ئەمەش بە قازانج بۆ دەوڵەت ياخود بۆ بەشى بەڕێو□ بەرانى تەندروستى دەگەڕێتەوە چ لە بچوككردنەوەى ئۆفيسەكانا و چ لە كەمكردنەوەى دكتۆر و كارمەندانى تەندروستيدا.

• سەراپاى ئەو ناڕەزايى و خۆپيشاندان و بزوتنەوانەى كە هەبوون كۆرۆنا لەناوى بردن. لە بريتانيا لائيحەيەكيان بە ناوى كۆرۆناوە كردە بريار كە دەسەڵاتێكى يەكجار زۆريان دا بە پۆليس و هەندێك لە ئازاديى خەڵكيان كەمكردەوە. ئەم بريارەش بۆ دوو ساڵە گەرچى هەموو 6 مانگ جارێك پيايدا دەچنەوە.

‌

لەگەڵ هەموو ئەوانەى سەرەوەشدا هاوكاتيش ئاسۆيەكى ڕونيش هەيە:

کەرەنا و دەستبەسەرکردنی خەڵکی لە ماڵیاندا لایەنی ئەرێنیشی هەیە کە ئەویش هەستانەوەی هەست و خۆشەویستی و بەرپرسیاریبوونە بەرانبەر بە یەکدی ، پشتبەستن و هاوکاری یەکدی ، لێپرسینەوە و دروستکردنەوەی پەیوەندی مرۆیانەی بە بەرانبەریی لەتەك یەکدی ، کە زۆر دەمێکە سیستەم و میدیاکەی ئەوانەی سەرەوەی لە خەڵک کردەتە نەك هەر دیاردەیەکی نەیار و نەخوازراو، بەڵکو گومانداریشی کردون.
دەوڵەت نایەوێت ئەو هەست و هاوکارییە لە نێوانی تاکەکانی کۆمەڵدا هەبێت. تەفروتونابوونی تاك هەر کەس بۆخۆی، لە قازانجی ئەوە، دوورکەوتنەوە و بڕواکردنە سەر دەوڵەت و بەرپرسان و سەراپای دەزگەکانی لە سوودی ئەوە. کەمکردنەوەی متمانەی تاك، خەڵکی بە خۆی، یانی متمانە بوون و گەورەبوون و بەهێزبوونی ڕۆڵی دەوڵەت، بۆیە دەوڵەت هەمیشە لە هەڵپەی ئەوەدایە.
میدیای فەرمی کە زمانحاڵی سیستەم و دەوڵەتە لە هەوڵ و کۆششی ئەوەدا بووە : کە تۆ بە خۆت بژیت ، هەقی کەسی دیکەت نەبێت ، خۆت یەکەمیت و خەڵکانی دیکە دووەم و سێیەم، دەوڵەت بەرپرسە لێت و بیمەی بۆ بڕیویتەوە، سەدەها دەزگەی خێرخوازی هەیە و دەرفەتی یارمەتیدانیان بۆ ڕەخساندویت، گەر پێویستت پێیان هەبوو….
ئەوەی کە لەم بارودۆخە نالەبارەدا بەڕێ دەچیت خۆشبەختانە دروستبوونی هەزاران گروپن کە بە بەرانبەر لە هاوکاری و کۆمەککردنی یەکدی و خەڵکیدان. ئەو گرووپانە کارو پیداویستی گەورە نیشاندەدەن و پێی هەڵدەستن هەر لە تەلەفونکردن و قسەکردن لەتەك ئەو سەدەها پیر و پەککەوتە و خەڵکانی خاوەنپێداویستی تایبەتی تاکو ئارامیی و متمانە و پەیوندی نێوانی مرۆڤەکان بگەرنەوە ، ئەمە جگە لە هاوکاری دەرمان وخۆاردەمەنی و شۆپینکردن بۆیان ، تا دەگاتە شیوەیەك لە خۆڕێکخستن و یەکدی ناسین و کردنی قسە و باس و گرفتەکان لەگەڵ یەکتر .
ئەمە ئاسۆیەکە کە گزنەیەك لە هەتاو لەوەی سەردەهێنێ و ڕەنگە ببێتە هیوایەك بۆ شتی گەورەتر، بۆ دووکەوتنی خەڵکی بۆ گۆڕانکاری و گلان لە بزوتنەوەیەکەوە کە هەر هیچ نەبێت هەنگاوێکی گەورە بێت لە کورتکردنەوەی دەستی دەوڵەت و دەسەڵاتداران.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
12/04/2020